

Ecokerk

Op naar groene kerken

Inspiratienetwerkdag Hasselt - 28 februari 2024

Platform Toekomst Parochiekerken

Aletta Rambaut – Netwerk Rechtvaardigheid en Vrede:
Project Verduurzamen Kerkelijk Vastgoed

Protestantse kerk Gent-Centrum (Brabantdam)

Gaspard de Colignyschool
(Gent)
School met de Bijbel

Firma Erfgoed NPO2

den

Conservatie
glasramen
Bourgondische
kapel
(Antwerpen)
15de-19de E

Glasramen

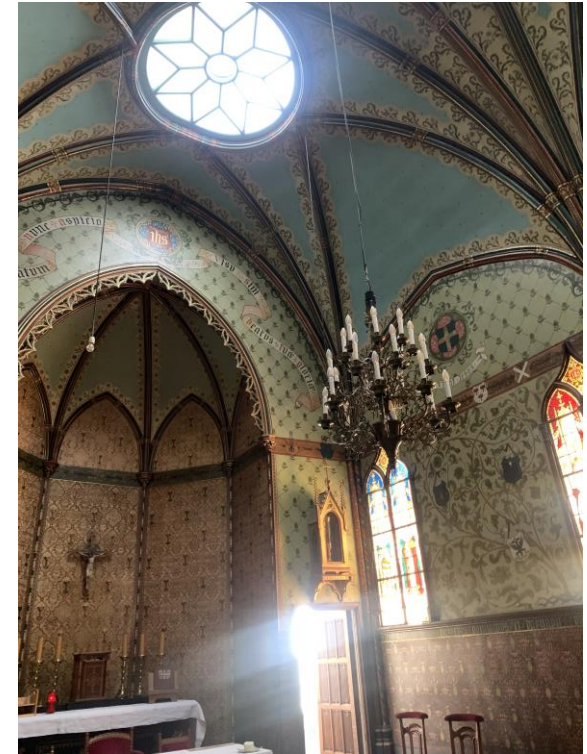
Gouverneurswoning Hasselt

Raphaël Evaldre (glazenier) voert ontwerpen uit van Privat-Livemont, 1898

Vanuit Bisschopshuis Gent

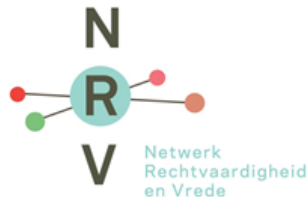
- Zetel **Eco**kerk bisdom Gent
- Project '**Verduurzamen Kerkelijk Vastgoed**'

9 kerkelijke solidariteitsorganisaties, 1 netwerk

Netwerk
Rechtvaardigheid en
Vrede

- Sinds 2005, in opdracht van de bisschoppen
- In het ruime kerkveld (bisdommen, parochies, middenveld, lidorganisaties, congregaties...)
- Laudato Si' is het referentiedocument sinds 2015
- 3 assen:
 - **Ecospiritualiteit:** De link tussen ecologie en christelijke spiritualiteit
 - **Ecopraktijk:** wat kunnen we doen?
 - **Ecobeleid:** participeren in het maatschappelijk debat en politieke actie

7 Laudato Si'-doelen

Een antwoord geven op de 'schreeuw van de aarde'

Een antwoord geven op de 'schreeuw van de armen'

Een ecologische economie ontwikkelen

Een eenvoudige levensstijl ontwikkelen

Een ecologische opvoeding

**Een ecospiritualiteit die de '3 relaties' herstelt:
met God, met de naaste en met de aarde**

Participatieve actie die de gemeenschap betreft

Campagnes & permanente werking

Aanbod
Scheppingstijd:
1 sept. - 4 oktober
Liturgie
Bezinning
Gesprek
Actie

Met een aanbod voor permanente
werking
Van woorden naar daden
keuzes maken – plannen realiseren

Campagne Ecokerk 2023

De campagne roept op tot het beschermen en herstellen van de biodiversiteit als deel van het werken aan de 7-sprong naar integrale ecologie.

Alle info en aanbod voor Liturgie – bezinning – gesprek - actie

www.ecokerk.be

Vragen? Suggesties?

Voor meer informatie kan je terecht op onze website: **www.ecokerk.be**

Of neem gerust contact op met Cléo Rosseneu (Ecokerk nationaal) via:

- cleo.rosseneu@ecokerk.be
- +32(0)474/85.38.45

Of neem gerust contact op met Serge Cassier (Ecokerk Hasselt) via:

- serge.casier@bisdomhasselt.be
- +32(0)11 28 84 54
- +32(0)476 29 95 07

#ik7mee in een nieuw project

**Verduurzamen vastgoed van kerkelijke vzw's en stichtingen
of van andere gebouwen die eigendom zijn van de kerkfabriek**

"Ecologische en duurzame principes dienen het beheer van de onroerende goederen te schragen. De encycliek Laudato Si' wijst hierbij de weg. De aanwending van hernieuwbare energiebronnen, de hiermee gepaard gaande reductie van vervuilende uitstoot (fossiele brandstoffen), energiebesparende ingrepen en maatregelen, en het streven naar klimaatneutrale gebouwen worden, binnen het regelgevende kader, de norm."
(Bisschoppenconferentie: vernieuwd Charter voor goed kerkelijk beheer)

#ik7mee in een nieuw project

**Verduurzamen vastgoed van kerkelijke vzw's en stichtingen
of van andere gebouwen die eigendom zijn van de kerkfabriek**

Denk aan:

Parochiezalens
Vergaderzalens
Woningen
Jeugdlokals
Sociale centra ...

Europese Green Deal:

Alle nieuwe gebouwen moeten tegen 2030 emissievrij zijn en de bestaande gebouwen moeten het worden tegen 2050.

Naar klimaatneutraal kerkelijk vastgoed

- In samenwerking met de bisschoppen...
- Startte EcoKerk een ondersteunend en sensibiliserend project.
- Wat WEL: parochiezalens, jeugdlokals, sociale projecten, woningen, etc.
- Wat NIET: kerken, zorginstellingen en scholen
- Ben jij de beheerder van een (lopend) project? Vul gerust onze [enquête](#) in
- Op de hoogte van een (lopend) project? Contacteer [ons](#)
- Voor meer informatie over het project: bekijk onze [website](#) of contacteer mij

Naar klimaatneutraal kerkelijk vastgoed

- Zin in samenwerking?
- Vragen?
- Ideeën?

Neem gerust contact op met onze nieuwe medewerker...

Aletta Rambaut

aletta.rambaut@bisdomgent.be

+32(0)9 235 78 35

+32(0)477 57 84 37

Context van kerkgebouwen

- Parochies en federaties zijn meestal geen eigenaar van hun parochiekerk. Wel de gemeente of de kerkfabriek

Wie dient betrokken te worden?

- **Is het gebouw al dan niet erfgoed?** Dit bepaalt welke werken mogen plaatsvinden; voor welke premies je in aanmerking kan komen, in welke mate je dient te voldoen aan de energieprestatieregelgeving (mogelijke renovatieverplichting),...

Context van kerkgebouwen

- Gelovigen ervaren de kerk wel als het centrum van hun gemeenschap. Het is de plaats van de samenkomst, op zondag en op de belangrijke momenten van het leven.

Logisch dat parochiegemeenschappen er op rekenen dat hun kerkfabriek werkt vanuit dezelfde inspiratie en waarden, en dat ze die vertaalt in hun beleid. En dat ze dus actief meestapt in de richting van een **'klimaatneutrale kerkgemeenschap'** en werkt aan **integrale ecologie**.

Wat is (zijn) de toekomstige functie(s) van het kerkgebouw?

Kerkenplannen...

Kerkbesturen onderzochten al (beleidsplannen tot 2019):

- de parochiekerk als gebouw,
 - de cultuurhistorische waarde, de architecturale mogelijkheden, de bouwfysische toestand, de mogelijkheid tot compartimentering.
- de plaats van de kerk in de ruimtelijke omgeving:
 - sociaal, cultureel, stads- of dorpsgezicht, landschap...
- het actueel gebruik en de functie van de kerk
 - en de vraag of andere actoren geïnteresseerd zijn voor nevenbestemmingen.

... worden ook **klimaatplannen**

Als kerkbestuur in traject ook waken over integraal ecologische invalshoeken:

- Overschakelen op groene stroom
- De mogelijkheden voor een eigen energieproductie
- Keuzes voor verwarming, verlichting, inrichting, onderhoud
- Energiebesparende maatregelen
 - Isolatie
 - compartimentering voor nevenactiviteiten of voor eigen activiteiten in een kleinere te verwarmen ruimte
- Het groenbeheer (in en) rondom de kerk
 - Biodivers, uitnodigend, open voor activiteiten, ontmoetingsplek...

... worden ook klimaatplannen

Als kerkbestuur in traject ook waken over integraal ecologische invalshoeken:

- Voorzieningen voor bezoekers:
 - Onthaal, gastvrij voor zinzoekers en mensen in nood
 - Fietsstallingen, laadpalen voor elektrische fietsen en auto's
 - Kerk als stilteplek
 - Kerk als koelteplek tijdens hete dagen
 - ...
- Welke kerken voor zondagsliturgie en andere activiteiten?
 - de energiezuinigste kerken
 - vlot te bereiken met de fiets of het openbaar vervoer
 - een zomer- en een winterkerk?

Ecokerk.be: tips per thema

Jouw 7-sprong: tips per thema

Duurzaam vastgoed

Energie

Voedsel

Aankopen

Biodiversiteit

Water

Energiebesparing

Mobiliteit

Dichtbij

Kringlopen

Divest/invest

Concrete ideeën

- Een checklist
- Op maat van diverse groepen
- Bij elk hoofdstuk concrete tips:
 - Korte achtergrond bij de thema's
 - Info over alternatieven: korte keten, water, mobiliteit, kringlooeconomie, groene aankopen, biodiversiteit in de tuin,...

Ecokerk.be: tips per thema

Jouw 7-sprong: tips per thema

	Duurzaam vastgoed
	Energie
	Voedsel
	Aankopen
	Biodiversiteit
	Water
	Energiebesparing
	Mobiliteit
	Dichtbij
	Kringlopen
	Divest/invest

- Links naar initiatieven in de samenleving (websites, organisaties)
- Divestment en ethisch investeren
- Info over provinciale en gemeentelijke initiatieven
- Tips voor kerkfabrieken en centrale kerkbesturen
- ...

Meer info en nuttige links voor elk thema vind je op www.klimaatplan.nu. Klik op 'tips per thema'

Stoppen met verbranden

ELEKTRICITEIT	Ja	Neen	Te overwegen
We maken gebruik van groene stroom.			
We schakelen overal over op LED-verlichting.			
Er branden geen onnodige lichten, binnen en buiten.			
We doven de lichten wanneer we het lokaal verlaten.			
Er staan bewegingssensoren op de lichten in gangen, toilet...			
Afhankelijk van de activiteit en het aantal deelnemers kiezen we een aangepaste ruimte (naar grootte en verbruik).			
We schaffen de meest energiezuinige toestellen aan (label A+++ of A++).			
We bekijken het verbruik van elektrische toestellen (koelkasten, koffiezet, kopieermachine, printers, ...).			
We ontdooien regelmatig het diepvriesvak om ijsvorming te verwijderen.			
Na gebruik trekken we de stekker uit van de elektrische toestellen met een stand-by functie, om sluipverbruik te vermijden.			
We overwegen de eigen productie van groene stroom (zonnepanelen).			
Voor onze website kiezen we een 'green hosting', want web servers zijn grote energieslurpers.			

Een eigen energieproductie

Zonnepanelen op erfgoed worden mogelijk Belangrijk voor kerkfabrieken

DeMorgen.

Zonnepanelen mogen nu ook geplaatst worden op Vlaams onroerend erfgoed

Beeld Kees van de Veen

- Niet op UNESCO-erfgoed, zoals begijnhoven, belforten, kathedraal of binnenstad
- Vergunnings- of meldingsplicht

Richtlijnen op www.onroenderfgoed.be/zonnepanelen

Energiegemeenschappen

Samen investeren in duurzame energieoplossingen? Dat kan in een energiegemeenschap. In een energiegemeenschap koopt u bijvoorbeeld samen zonnepanelen, gemeenschappelijke laadpalen, een batterij voor de buurt,... Zo kan u samen de kosten delen en de voordelen genieten van een gemeenschap.

Waarom een energiegemeenschap oprichten?

U kan de kosten van de installatie verdelen over de deelnemers van de gemeenschap.

U werkt samen aan een groenere, slimmere en zuinigere wereld door in te zetten op duurzame energieoplossingen.

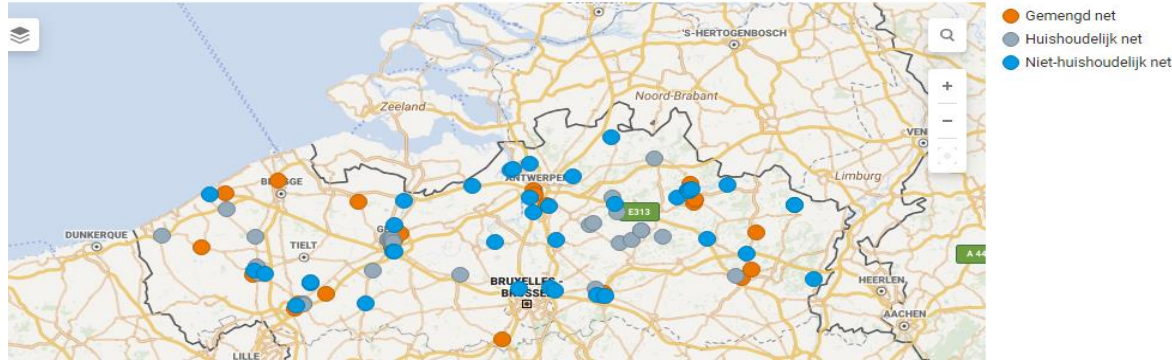

Een energiegemeenschap brengt mensen samen die zelf lokaal activiteiten rond energie uitoefenen.

Welke soorten energiegemeenschappen zijn er? En wat zijn de voorwaarden?

Er zijn twee soorten energiegemeenschappen: u kan ervoor kiezen om een **energiegemeenschap van burgers** of een **hernieuwbare-energiegemeenschap** op te richten. Welke van de twee soorten is het meest geschikt voor uw situatie? Hieronder vindt u de lijst van voorwaarden. Aan de hand daarvan kan u nagaan welk soort energiegemeenschap bij uw situatie past.

Zijn er plannen voor een warmtenet?

- Industriële restwarmte wordt opgevangen en als warm/heet water in geïsoleerde buizen, verdeeld over wijken in de stad voor de verwarming van gebouwen.
- Eerst en vooral voor grotere gebruikers, en wooncomplexen.
- Concrete kaarten tonen de wijken die eerst aan de beurt zijn.

<https://duurzamelimburgsegemeenten.be/aanleg-en-exploitatie-van-warmtenetten>

VOORBEELDEN

Voorbeeld: St. Michielskerk

Kerk neemt deel aan het warmtenet in Roeselare

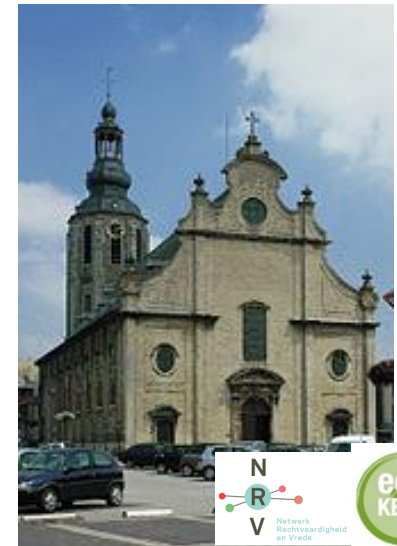
- Aangrijpingspunt om te starten met denkoefening over verwarming in de toekomst.
- Kunnen we ons aansluiten op het warmtenet?
- Om het warmtenet in het stadhuis, de St. Michielskerk, het Klein Seminarie en residentie 't Goed in de St. Michielstraat te krijgen, waren er verschillende fases nodig.
- De werken lopen nog verder.
- <https://www.warmewerken.be/#news>

Voorbeeld: Waas- en Scheldeland

65 parochiekerken in het Waas- en Scheldeland verminderen hun CO₂-uitstoot met 123 ton per jaar

- De kerkfabrieken uit 8 gemeenten in het Waas- en Scheldeland schakelden samen met hun gemeentebesturen over op groene windstroom.
- Voor de kerken betekende dit een aanzienlijke uitstootvermindering van broeikasgassen.
- De gemeentebesturen onderschreven het burgemeestersconvenant.

Voorbeeld: Sint-Jan-de-Doper-kerk

#IK7MEE

- O

Voorbeeld: OLV Ter Sneeuw

In deze kerk in Borgerhout voeden zonnepanelen een vloerverwarming

- 218 zonnepanelen
- Investering door oprichting coöperatieve samen met burens bleek toen nog onmogelijk
- Leveren aan een stroomproducent en nemen stroom terug af
- Gebruik opslagbatterijen in onderzoek
- Vloerverwarming wordt gecombineerd met draperieën rond zitplaatsen om warmte ter plekke te houden tijdens winterkou.
- Multifunctionele ontmoetingsruimte ingebed in de kerk
- Onduidelijkheid ivm behoud vrijstelling onroerende voorheffing

Voorbeeld: OLV Ter Rozen Aalst

Parochianen investeren mee in 36 zonnepanelen op kerk

- i.s.m. burgercoöperatieve Denderstroom
- Burgers kunnen investeren in coöperatieve aandelen en krijgen elk jaar een dividend
- Denderstroom legt zonnepanelen op grote daken, waaronder de kerk, en beheert en onderhoudt ze.
- Kerkfabriek is stroomafnemer van Denderstroom, en krijgt een voordelig tarief
- Na 20 jaar wordt de kerkfabriek eigenaar van de installatie
- Panelen leveren 65% van het verbruik van kerk & lokalen.

Voorbeeld: Boskapel Imde

Groene warmte via warmtepomp

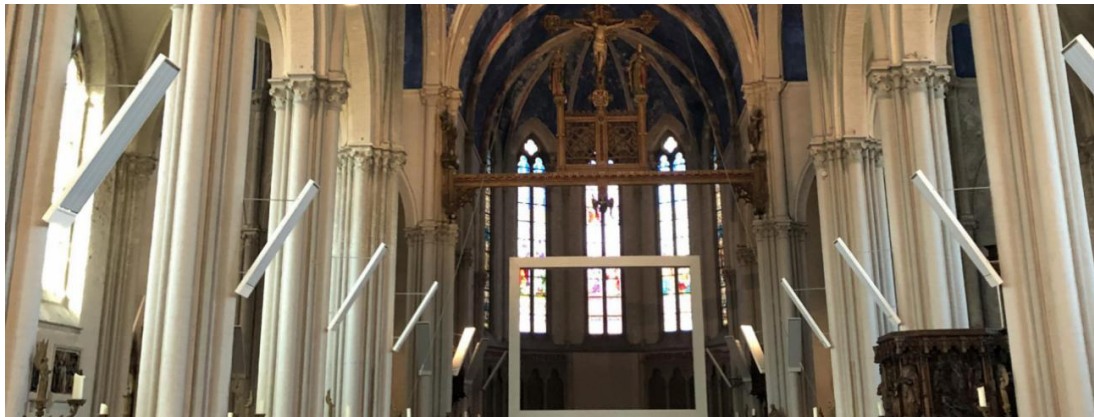
- Barokke Boskapel uit de 17e eeuw
- Devotionele en liturgische gemeenschapswaarde.
- Recent gerestaureerd en gesubsidieerd voor 660.000 euro.
- Bovengrondse energietank verboden wegens onroerend erfgoed
- Keuze voor verwarming via een warmtepomp via diepteboring.
- Warmtepomp warmt water op in een buffervat
- Via een warmtewisselaar gaat de warmte naar ventiloconvectoren die warme lucht in de kapel blazen
- i.s.m. VITO (Vlaams Instituut voor Technologische Ondersteuning).

Voorbeeld: H.Magdalenakerk Brugge

Verwarming met lange golf infrarood

- Net zoals de zon, verwarmt de straling objecten (waaronder de mensen), en niet de lucht.
- Onzichtbare straling (donkere straling) in tegenstelling tot de rosse gloed van korte golf infrarood zoals bvb bij terrasverwarmers

Voorbeeld: Sint Michiel Westmeerbeek

Parochiesecretariaat verhuisde naar de kerk

- Door deze ingrepen wordt onze kerk echt nog meer het hart van onze geloofsgemeenschap.
- De liturgie is er, er wordt catechese gegeven en vergaderd, niet enkel door de parochieploeg en de kerkfabriek, maar ook door parochiale verenigingen.
- Momenteel zijn er ook nog plannen om de weekkapel om te vormen tot een Godly-Play ruimte.

Voorbeeld: PE Antwerpen Centrum

- In 2021 werd een inventaris opgesteld door het vicariaat Antwerpen in opdracht van stad Antwerpen om overzicht te verkrijgen van de open ruimten.
- Het betrof 24 kerken, het begijnhof en het Kapucijnenklooster.
- Stad Antwerpen op zoek naar
 - stilteplekken
 - vraag van buurtbewoners

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-3/882-laudato-si-in-the-city>

Voorbeeld: PE Antwerpen Centrum

Project 'Ecologische kerken'

- In Antwerpen hebben niet veel mensen een tuin
- Heel wat kerken hebben een tuin(tje), een voorplein, een binnenplaats...
- Wat doen met deze openbare ruimte?

Oaseplekken maken:

- Ontharding
- Biodiverse vergroening
- Benutten om samen te tuinieren
- Een kruidentuin, een pluktuin, kippen...
- Zithoekjes maken waar mensen kunnen picknicken
- Geveltuintjes met rustbank
- Kerk als koelteplek in de stad bij hitteperiodes

Voorbeeld: PE Deerlijk

Kleine tuin wordt ecologische ontmoetingsplek

- Tuin van parochiesecretariaat
- In het midden een perelaar als Lautato Si'-boom
- Gazon wordt bloemenweide
- Zitbanken nodigen uit tot ontmoeting

Voorbeeld: Ecokerk Ninove

- Voedselbosje en pluktuin naast de abdijkerk
- Hemelwater van de kerk voor iedereen
- 7 wandellussen in de kerkdorpen
- Sneukeltocht
- Zwerfvuilactie
- Boomplantactie bij burgers, gekoppeld aan eigen Laudato Si'-boom van de parochie

Voorbeeld: Mortsel-Edegem

#IK7MEE

In Pastorale Eenheid H. Maria-Magdalena Mortsel-Edegem werd de kerktuin omgevormd tot een deeltuin met groenten

Voorbeeld: Pastorale zone Haacht

Kiezen voor samenwerking met partners in de samenleving voor activiteiten rond integrale ecologie.

Mooi voorbeeld daarvan is de biodiverse bloemenweide die momenteel in samenwerking met Velt wordt aangelegd op een deel van het grote grasveld rond de kerk van **Haacht-Station**.

Voorbeeld: Ten Bos, Erembodegem

- Ecologische stiltetuin aan en rond de kerk, met duurzame materialen
- Aanbod verstillende wandelingen.
- Aanbod voor zinzoekers (al dan niet christelijk) rond ecospiritualiteit: poëzie op canvassen, woord- en muziekoptredens in de stiltetuin, enz...
- Fair trade en duurzame keuzes voor vergaderen, activiteiten, enz.

Voorbeeld: Opvang regenwater kerkdaken

I.s.m. Gents Milieufrent: project Wij(k)water
Opvang en gebruik van regenwater dat op kerkdaken valt

- Onderzoeksproject, met handleiding als resultaat
- <https://netrv.be/kerkfabrieken-en-centrale-kerkbesturen?>

Voorbeeld: Opvang regenwater kerkdaken

- Opvang voor gebruik of voor infiltratie in de bodem
- Enkele goede praktijkvoorbeelden (bvb Gentbrugge)
- Leidt tot onderzoek van mogelijkheden & realisaties op heel wat plaatsen

Voorbeeld: House of Compassion

Brusselse Begijnhofkerk is themakerk rond diaconie en integrale ecologie

House of Compassion is een nieuwe invulling van kerk zijn.

We plaatsen ons sociaal engagement op de voorgrond en werken rond de 4 maatschappelijke thema's van vandaag, en dat steeds vanuit het oogpunt van de meest kwetsbaren

Voorbeeld: House of Compassion

Brusselse Begijnhofkerk is themakerk rond diaconie en integrale ecologie

4 maatschappelijke thema's van vandaag:

- armoede en socio-economische ongelijkheid
- migratie (speciale aandacht voor vluchtelingen en 'Mensen Zonder Papieren')
- racisme en discriminatie
- klimaat en biodiversiteit

Voorbeeld: sociale herbestemming

Parochiekerk Sint-Jan Berchmans

Onttrokken aan de eredienst. Nu de thuis van:

- Sociale werkplaats (Fietsbasis vzw) - Zoek naar partners!

Voorbeeld: uitbreiding begraafplaats

De kerk van Ulbeek fungeert als een overdekte begraafplaats, die in 2012 de Vlaamse Monumentenprijs wegkaapte.

Andere prachtige voorbeelden van herbestemming?

<https://www.parcum.be/nl/herbestemming-kerken>

Voorbeeld: op naar de toekomst

Bisdom Hasselt is verhuisd naar ecologische nieuwbouw naast bisschopswoning: "We bouwen voor toekomstige generaties"

Genees de
aarde en

ALLES WAT
ADEMT EN LEEFT

DANK VOOR UW AANDACHT!

